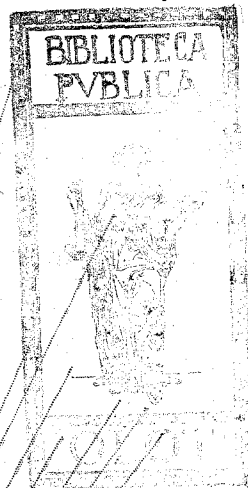

Donation del Sr. Josep Claderna

ALBUM

Nº 297.

LITERARI

ARTISTICH

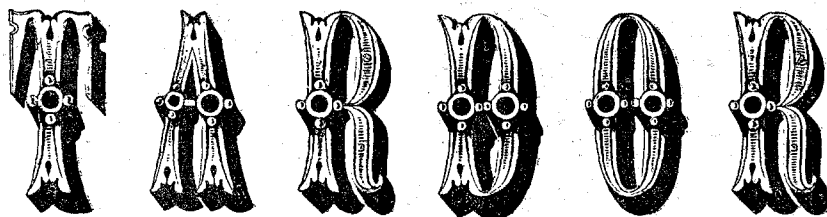
VOLOTI

REVISTA
PIRINENCA

Any I.

Desembre

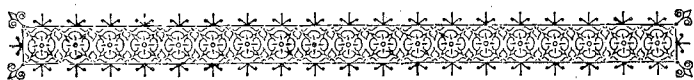
Núm. 3.

1894

Sumari

TEXT.—ADVERTENCIA.—ACTA DE LA SESSIÓ NECROLÓGICA EN HONOR D' EN JOAQUIM VAYREDA.—Discurs d' En Joseph Esquena.—Discurs d' En Joseph Berga.—RECANSA, poesia d' En Joseph Saderra.—UNA LLÁGRIMA, poesia d' En Joseph Soler.—Discurs d' En Joseph Berga (fill).—LES PRIMERES CALSES, poesia d' En Sebastiá Sans.—Discurs del senyor Rector de les Escoles Pies.—Discurs d' En Pere Llosas.—Discurs de Mossen Esteve Ferrés, Rector d' Olot.—Discurs d' En Ramon Torras, Alcalde de Olot.

GRABATS.—FANTASÍA, dibuix á la tinta, d' En J. Vayreda.—JOAQUIM VAYREDA Y VILA, retrato al llapis, d' En Miquel Blay.—LES PRIMERES CALSES, quadro d' en J. Vayreda.—¡ARRI MOREU!, croquis pera 'l quadro d' aquest nom, del mateix autor.—Dues vinyetes del id. id.

ADVERTENCIA

Al publicar lo present número del ÁLBUM LITERARI Y ARTÍSTICH DE L' OLOTÍ, debém á nostres favoreixedors una explicació franca dels motius qu' han retardat per tant temps el qu' arrivés á ses mans l' ecsemplar que debían rebre á la tardó passada:

Quan se preparavan los travalls per omplir lo corresponent número, la mort ferí traydora á nostre benvolgut mestre, en Joaquim Vayreda y Vila, deixantnos á tots sos coloboradors afligits pe'l natural sentiment y ab la perturbació consecutiva á una pérdua tant irreparable en l' esfera del Art catalá.

La significació que 'l difunt tenia en nostra vila y lo qu' á Catalunya representava nos feu comprendre quant just era dedicar á sa bona memoria, com llegítim tribut d' admiració y anyoransa, les primeres páginas del ÁLBUM qu' ab tant entussiasme vegé naixer y encoratjá ab tant zel. Aixís ho hem fet, segons veurá 'l llegidor, mes com un número sol no bastava per enclourer tot quant pertanyía dir del gran artista, decidírem aumentar en lo present número les planes necessaries, les quals serán rebaixades en lo número vinent.

Creyém que nostres suscriptors aprobarán lo fet y tindrán en compte l' importancia del ecsemplar qu' avuy se reparteix, dispensantnos per una tardansa que ¡prou ens dolía!

Aquest número l' ocupém tot ab los travalls llegits en la sessió necrológica de 23 de Desembre de 1894 y en lo próxim número (que está componentse) publicarém encara alguns croquis y dibuixos que no han tingut cabuda en lo present y un capítol de sa novela póstuma *Tres Generacions*.

ACTA DE LA SESSIÓ NECROLÓGICA

en honor de

EN JOAQUIM VAYREDA

en 23 de Desembre de 1894

Verament magnífica y digna del plorat artista á qui 's dedicava resultá dita vetllada, per més que algún defecte d' organisació, que no es del cas retraure, fou motiu pera que deixessin de concorrehí moltíssimes persones que desitjavan ferho.

En lo gran saló del Consistori, severament adornat, se juntaren les autoritats eclesiástica, civil, militar y judicial y 'l nombrós públich, presidint lo senyor Alcalde y ocupant lloch en l' estrado les persones que debían llegir ó pronunciar algún treball.

Comensá la sessió donant part, lo senyor Devesa, de les adhesions al acte, que s' havían rebut de fora, y desseguida lo Vis-President del "Centre Catalanista, olotí, senyor Esquena, llegí algunes indicacions considerant á en Vayreda com á regionalista y com á polítich y estenentse en varies reflexions sobre les ventatjes del regionalisme.

A continuació don Joseph Berga feu coneixer un conciensut y ben escrit treball, estudiant á en Vayreda com á pintor y dibuixant, estudi que presentá en llarchs párrafos plens d' atinades observacions y de sana crítica, constituhint una exacta fotografia del malograt artista.

Lo senyor Saderra llegí un preciós romans, veritable traducció poética del quadro *Recansa* que fou merescudament aplaudit.

Don Joseph Soler, verament conmogut, doná lectura á una sentidíssima elegía dedicada á la mort d' en Vayreda, treball nascut del cor y rebut ab gran aplauso.

Don Joseph Berga, fill, declamá ab gran calor una composició en prosa, nudrida de sentiment, planyent com á deixeble la mort del gran mestre á qui tant deuen y tant anyorarán los joves artistes de nostra vila.

Don Sebastiá Sans llegí ab expressiva entonació una composició poética inspirada en lo quadro *Les primeres calses* y que terminá ab entussiasmes estrofes al gran pintor olotí, composició que 'l públich coroná de aplaudiments.

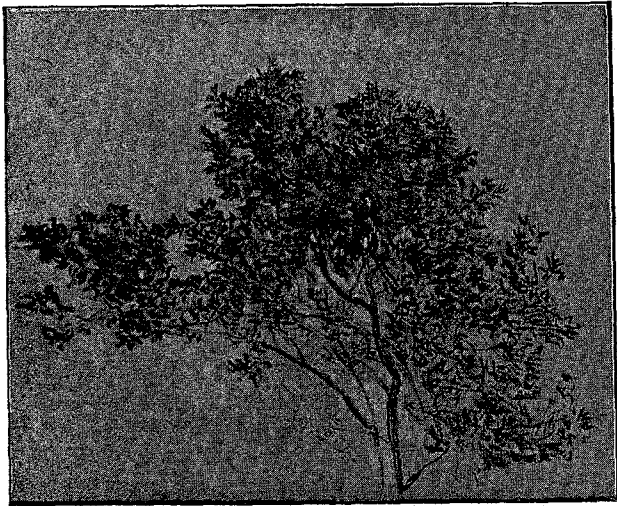
Don Pere Llosas desenrotllá en un discurs correcte, ben enlassat y magistralment dit, un estudi d' en Vayreda com á pintor, com á catalanista y com á ciudadá, senyalant les grans qualitats qu' en los tres aspectes lo adornaren, discurs que meresqué unánime aprobació.

Lo senyor Rector del colegi de PP. Escolapios en eixa vila, ple d' entussiasme, volgué portar son tribut á la memoria del antich deixeble de les Escoles Pies que feu tan brillant carrera per lo camí del Art, y aixís ho digué ab una calurosa improvisació, molt aplaudida, en la que inflectí son carinyo per la vila d' Olot, lloch de preferencia del artista difunt per ses manifestacions artístiques.

Lo senyor Rector d' eixa vila, ab paraules concises y de profitosa substancia, mostrá la religiositat d' en Vayreda y l' influencia qu' ella tingué en l' art y en lo regionalisme, contant certs epissodis que molt honran al pintor olotí y molt impressionaren al públich.

Clogué la sessió l' arcalde senyor Torras ab frases eloquents, carinyoses, patriótiques y cristianes, que foren digne coronament d' aquell ramell de flors dedicades á la memoria d' en Vayreda.

L' acte fou amenisat per un quinteto d' aficionats compost dels senyors Llitjós, Corriols, Rubió, Pujadas y Prat.

DISCURS D' EN JOSEPH ESQUENA

ILLM. SR.:

SENYORAS: SENYORS:

Si alguna altra vegada m'he trobat, com en aquest moment, obligat á presidir un acte devant d' una reunió tant numerosa y escullida com la present, sempre m' he vist confós y conturbat, temerós de no desempenyar mon càrrech ab la competencia que vostra il·lustració requereix: pero may com avuy he vist mon enteniment tant perturbat, ni mon ànim tant desfallit; lo motiu es lo trist objecte de la present vetllada y tenir que ocupar aquest lloch.

Lo desgraciat aconteixement que m' oblign á ocupar aquest setial, tots lo sabeu y tots lo plorém; nostre insigne y malograt President, En Joaquim Vayreda y Vila, lo dia 31 del prop passat Octubre, entregá sa ànima al Suprem Creador; faltá á la edat dels homes y quan més falta fan los de las suas qualitats; no obstant debém acatar Aquells sabis designes y suplicar á la Sua gran misericordia, lo col·loqui en lo lloch escullit, de que per ses virtuts se feu mereixedor.

La pèrdua d' en Vayreda, senyors, es molt més gran de lo que á primera vista apareix; deixant á part ses qualitats familiars de pare carinyós, de amant espós, de bondadós germá y tot quant pugui referirse á sa distingida y atribulada familia, y mirantlo ó considerantlo solzament com á ciudadá, la sua pèrdua 's farà sentir, no sols dins lo mont social, sino també dins los monts científich y governatiu.

Ab la pèrdua d' en Vayreda, l' art ha perdut un mestre; Espanya ha perdut una gloria; Catalunya un fervent defensor de ses llibertats, tradicions y costums; Olot y sa comarca, un ilustre patrici, un honrat ciudadá, un celós representant de sos interesos; los com-

panys un amich sencer, lleal y honrat; los artistas y los obrers un il·lustrat director, un bondadós principal; los pobres y desvalguts un pare compassiu y bondadós, la causa regionalista lo primer capdill de nostra enconrada.

"En Vayreda era tot cor," ha dit un amich nostre y podia afejir "y tan sencer que may digué ni feu cosa que no fos inspirada per sos nobles sentiments,": franch y lleal ab les amistats; generós é íntegro en tots sos actes y contractes; de costums senzilles y morigerades; religiós y fervent católich, sense afectacions, ostentacions ni hipocresies; expansiu y oviau dins de la confiansa, cautivant als seus circustants ab ses ocurrencies, dites y comparacions sempre atinades y de bon género; en una paraula: era 'l veritable tipo del catalá il·lustrat, de temps mellors per nostra pobre patria.

Dins lo mont polítich imperant avuy, may en Vayreda prengué cap part activa en ses lluytes, sempre 's demostrá indiferent y apátich; més d' una vegada parlant dels partits polítichs militants m' havia dit: "no tinch fé ni esperansa en que cap d' ells pugui portar la regeneració de la patria, donchs tots parteixen del mateix principi equivocat, de la base falssa del centralisme: lo volguer unir las rasses del Nort ab las del Sut, baix les mateixas lleys, es lo mateix qur volguer lligar vius y morts."

Mes tant prompte com apuntá lo primer raitj de sol del regionalisme; tant prompte com observá que 'ls Jochs Florals de Barcelona no eran una festa plátonica y si 'l gèrmen y comens de la gran obra que deu regenerar la patria; quan vegé 'ls insignes patricis que enlayraban la bandera salvadora, Vayreda l' indiferent, Vayreda l' apátich, l' indolent, lo desconfiat dins del sistema centralista, s' alsa enardit, vigorós, plé de fé y esperansa y corregué á unir-se als apostols de la idea regenadora, oferintloshi son talent, ses forses y valió concurs.

No vacilá un moment en posar una de les primeres firmes per la formació de la Comissió de propaganda; acceptá ab gust formar part de la Junta organitzadora; ocupá una de les presidencies en la primera Assamblea Catalanista de Manresa; fou de la Comissió pera sentar les bases de la Constitució regional catalana; creá 'l primer Centre Catalanista de nostra provincia y 'l presidí fins lo dia de la seva mort, y per fi iniciá en nostra vila los certámens anyals, fills dels Jochs Florals de Barcelona.

Repeteixo lo dit anteriorment, qu' en Vayreda no ha lluytat per cap partit polítich que tingui per base lo centralisme y afirmo per los datos y rahons avans esposadas, qu' en Vayreda era un fervent regionalista. ¿Y quina altra cosa podia esser, senyors, si tots sos pensaments, tots sos desitjos, totes ses aspiracions y tot son dalé estaban concentrats en lo restabliment de la casa payral, ab ses costums, llibertats y tradicions?

¿Quina altra cosa podia esser estant, com estava, convenut que sols lo sistema regional pot retornar á la Patria l' engrandiment y riquesa de que gosava avans de que vinguessin las nefastas dominacions dels despotes Felip IV y V y en que estava la nació regida per aquest sistema?

Y si algú pogués ó volgués duptar encara un moment de que eixos y no altres eran los ideals de nostre

malhaurat company, dongui una mirada á ses inspirades obres y en totes elles veurá rebosar los mateixos sentimens, los mateixos desitjos, los mateixos fins: *l' amor á la patria nativa.*

No entraré en lo judici crítich ni en la descripció de ses admirables composicions, en primer lloch perque me falta competencia pera judicarles com elles mereixen, y en segon lloch perque d' aqueixa tasca se n' han encarregat companys que ho farán ab la veritat y lluidés que tant grans inspiracions mereixen, jo sols desitjo fer constar qu'; *en Vayreda deya ab lo pinsell lo que sentia son cor.*

Lo buyt que deixa en Vayreda, es, senyors, difícilíssim per no dir impossible d' omplir: homes de sa valua ni 'n naixen cada dia, ni s' improvisan: la proba de son valer queda manifestada ab lo promogut dins y fora de nostra encontrada.

Vayreda ha mort materialment, si, pero la seva memoria no 's borrará may, ni desapareixerá del cor dels que 'ns hem honrat ab sa amiatat, ni de sos contemporanis, ni dels veniders, perque en tots sentits y de totes maneres ha deixat recorts indelebles y eterns.

¡Quina diferencia, senyors, de nostre malhaurat President, als homes superficials que no deuen son nom més que á quatre discursos ó arenges en clubs y reunions ó á exhibicions dins la política! La memoria d' aquestos dura tan sols fins lo dia de sos funerals, passant com tronada d' estiu; mentres que la sua será duradera y recorrerà 'ls segles. ¿Y aixó, perquè? Perque aquells no deixan dins la societat cap recort, cap memoria estable ni cap conducta digna d'esser imitada; mentres qu'ell, dins del art ha creat una escola: dins lo mont industrial, una nova industria, un nou element, ahont se guanyan lo sustent moltes families: en lo mont social, un exemple per imitar, en lo mont gubernatiu, ha sembrat dins y fora de nostra encontrada la llevara pera retornar á la patria lo seu benestar moral y material, revivint l' honradés y sanas costums y destruhint l' immoralitat y asquerós flamenquisme importats en nostra terra per gent estrangera.

Podria estendre'm en varies consideracions, citant fets y converses pera presentar ab tots sos detalls la fesomia del illustre finat, y també per ratificar, corroborar y probar més minuciosament tots los extrems que deixo sentats; pero degut per una part al poch temps de que dispo y per altra á vostre natural desitj d' escoltar á les pérites é ilustrades persones que deuen seguirme en l' us de la paraula, fá que posí punt á ma petita y pobra disertació, acabant per fer un prech á mos dignes companys del Centre.

Vosaltres, com jo, sabeu que 'l Centre, ha estat mirat ab alguna indiferencia desde 'l dia de sa fundació: aixó será degut tal vegada á no esser un lloch de esbargiment y recreo y si solzament un lloch per ocupar-se de tota mena de mellores morals y materials de Olot y sa Comarca, y no obstant ha saltat tots los entrebanchs y destruhit totes les barreres que han volgut oposar-se á la sua marxa, gracias á vostra fé y constancia inspirada per la presencia de nostre digne President baix de qual arbre y á sa ombra hem luytat. Desgraciadament aquell arbre ha caygut y no podrá prestarnos ja sombra: mes no per aixó debém desmayar, perquè si falta l' ombra del arbre, queda l' ombra de sa figura, queda son recort, queda sa obra.

Al voltant, donchs de son recort y de sa sombra, redoblém nostre activitat, nostre zel y constancia, perque l' obra per ell comensada no quedi abandonada y derruida.

May en Vayreda, havia lluytat per cap causa que no fos digne, noble y gran, desde 'l moment que lluytava ab tanta fé y ardor per la causa catalana, es proba segura que la causa de la terra es justa y santa: continuém, donchs, á la memoria del inolvidable y malhaurat President En Joaquim Vayreda y Vil (Q. A. C. S.) l' obra per ell comensada.

HE DIT.

DISCURS D' EN JOSEPH BERGA

Deya 'l historiador del Empordá lo día 30 de Maig de 1880, tractant de las regions, fixantse en los elements de vida, de desenrotlo moral y material que n' eixiria, si fossen gobernadas segons las lleys naturals que Deu dictá als homens y á las rásas, que las nacions portant nostres ideals á la practica duplicarían al moment totes sas forsas; y al examinar mes en detall las innumerables branca que necessitan mes independencia pera obtenir una existencia vigorosa, parava la atenció en lo geni y caracter de nostre poble, aficionat com lo primer á totes las grans empresas, á las Bellas arts, al entorn de las quals naixen infinitat d' industrias que s' hi refereixen, y al citar á D. Joaquim Vayreda com lo tipo mes remarcable del pintor regionalista, no hague terminat la frase, que fou saludada ab frenetichs aplausos per la nombrosa concurrencia que assistí á presenciar l' obsequi que 's feya en nostre teatre, als oradors que vingueren de diferents punts de Catalunya lo día de la protesta solemne contra 'l nou codech civil.

En Joaquim Vayreda que's trobava á la presidencia al costat del citat historiayre, tal volta agraía en son fons las paraulas d' en Pella y Forgas, que trobaría justas y exactíssimas; pero no feu cap cas d' aquells aplaudiments; com no 'n feu dels innumerables que li tributá la prensa catalana, al jutjar sas obras, per que la modestia que era una de las qualitats que millor li esqueyan, estava en ell renyida ab tota mena d' orgull.

Mes es cert que ell era 'l tipo del verdader pintor regionalista, com assegurava 'l distingit historiador, y baix lo citat concepte voldría parlarne durant aquesta vetllada, perque sas obras, majorment las que jo considero importantíssimas, casi principals y que en dit sentit lo caracterisan, son molt poch conegudas; no s' han analisat encara degudament, ni de cap manera; si de cas ho son de pochos días; me refereixo á sos dibuixos.

No es que jo pretinga ferho; molt menos ferho bé, es per eixir del compromís en que m' han posat alguns companys del malaguanyat artista; pel desitj de contribuir á honrar la memoria del amich inolvidable que la mort nos ha robat avans d' hora; per l' amor que sento pel mateix art que emocionava 'l seu cor, per las simpatías inexborrables que tenia 'l difunt no sols en nostra vila, sino en tot Catalunya.

Lo mestre que acaba de morir en la plenitud del la vida, en la plenitud del talent y apte com may per la produció ha deixat un vuyt que pel moment no pot umplirse; pero al mateix temps tals ensenyansas y exemples, que sas obras seran estudiadas y rebuscadas del pervindre com la nota mes primitiva y característica del renaixement d'aquet sigle en las arts de Catalunya.

Coménsa vers l' any 65 á ferse notar ab una serie d' estudis ab llapis, de totas dimensions y formas, ab tots los procediments coneguts en dita fetxa, executats ab una simplicitat encantadora y desde 'l moment que un s' hi fixa, regira las coleccions de sas carteras, hi regoneix un caracter escencialment original, un sentiment de la veritat que enamóra, naturalitat pasmosa, vigor y suavitat al mateix temps, quelcom de sugestiu que no 's troba sino en la naturalesa.

Era regional en sa manera particularíssima, si

manera pot anomenarse, perque traduhía ab calor y entussiasme 'l pahisatge y las costums de sa regió; pero l' art que enclouen sos dibuixos es al mateix temps l' art universal, sostret á la influencia de totas las preocupacions y escolas, es la bellesa traduhida en llengua universal, perque 'l traductor s' inspirava en la verdadera font, y ademes sens auxili de diccionari, sense cap influencia forastera, sense la fressa y l' expectacle de las grans exposicions, y ho feya tot sol, ab un criteri superior á la seva edat, ab calma reposada, meditant llargas horas devant del natural, rodejat de pochos companys, á quins dominava y deixava plens d' admiració per son talent, servintli aquets per esbargirse dintre 'l cercol que 's necessita per no viurer separat del mon, siguent lo principal camp de sas operacions la mateixa eixida de sa casa payral, la rodalia del prat de las Deus, lo pla de Llachs, lo racó del planeta hont tingue la sort de naixer. Dibuíxos que portan

FANTASÍA.—Dibuix á la tinta.

lo sello del terror, impregnats d' ayre humit de las voras del Fluviá; contemplantlos un se decanta instintivament dels bardissals per no enganxarse en las romaguerras, trepitja l' herba fresca y rosada dels prats y dels matolls, s' apárta dels bassals de la Deu gróssa per no enfonsarse entre las bálcas, respira la atmosfera que caracteriza 'ls encontorns d' Olot, un se troba á casa despertantse tots los recorts de la encontrada.

¿Hont devian arribar aquets estudis, possehint ell qualitats de primer orde, totas las condicions socials que 's nessesitan, translluhint quelcom en l' infinit, tinguent la sort d' esser il·luminat per una guspira del Cel? A una perfecció que no alcansaren tots los dibuixants que 'l precediren á Espanya en aquet sigle, com ho demostran las coleccions exposadas recentment.

La notabilíssima ilustració del cercol de Sant Lluch, hónra del art á Catalunya y al mateix temps de la industria de la comarca olotina, puig fins lo paper fabricat pels successors de Torras germans es una producció rara que pot competir ab las primeras del mon, porta un dibuix d' en Vayreda fet en la época del 66 al 67, molt avans d' usarse la paraula modernisme. Representa la bárca que travessa 'l Ter, per anar de Girona á Tayalá, quatre ratllas no mes ab llapis tou, apuntadas del natural sobre un fondo gris transforman aquell paratge en planuria deleytosa; alguns punts obscurs á segon terme, hervas y brochs en lo primer, una táca blanca al horissó, cirrus esparrecats en la inmensitat, mitja hora escassa de treball, una d' observació, donan per resultat una composició grandiosa, nova, plena de poesia y sentiment, de notas imprevistas que s' escam-

pan en la suavitat del espectacle, calma solemne sols interrompuda pel moviment dels viatgers de la barca, que 's fonen en la harmonía del conjunt.

La humanitat á penas vinguda á la vida sofrí una calamitat misteriosa; fou condemnada á mort y á viure ab lo suhor de sa cara; lo lloch de las delicias de que'n parla 'l Genesis, no s'ha trobat més, ni 'l trobará l' home; pero sembla que'n conserva un recort confus, una idea mitj esborrada; aquesta 's desperta á la presencia dels vestigis y fracments escampats entre la bróssa del planeta, casi amagats al enteniment del home per la catastrofe original; aquets tróssos sublims que recordan la felicitat primitiva, espargits per tota la terra trobaren un traductor fidel en la comarca olotina.

Las raconadas escabrosas de Puig sa Cáu, sos boscos ombrivols y deleytosos, las planurias del estany de Bás, las bardissas y matolls del Malatosquer foren interpretats per en Vayreda en la epoca del 65 al 69, molt avans que 'ls quadros yinguessin á donarli nomenada; y ho foren ab la exuberancia y potencia del geni creador, ab un esclat de riquesa que constituí la manifestació mes esplendida dels seus sentiments íntims, demostrant ja que era poeta y artista de cor y ánima, perquesos dibuixos seduheixen encara mes directament á l'esperit que la vista y aquells boscos y barranchs ferestechs que expressan un mon de cosas que no 's vehuen, un mes enllá poetich que s'endevina en las fondaladas aereas, darrera 'ls cantells de las rocas basálticas á traves dels arbres gegantins traslluheixen lo desconegut, lo lloch de las delicias que s'ovira en l'horisó caliginós, llo somni del poeta, l'ideal del artista.

Tan en lo simple croquis, en la apuntació comensada mes sencilla, en las ratllas generals d'una composició grandiosa, com en lo dibuix mes acabat y detallat, un hi troba sempre la márca de las sevas emocions; qualsevol paratje de la comarca olotina li fornía materia per novas descubertas, que l'enternian, que l'entusiasmavan, fassinantlo ab tota la forsa, seduhit sempre per las notas sublims amagadas darrera la fullaraca que cubreix la superficie de nostra comarca volcanisada.

¿Que hauria sigut en Vayreda visquent allunyat de sa casa payral, no respirant l'ayre del terror, passant la vida en un gran centre, hont las manifestacions artísticas se succeheixen diariament? Una nota perduda en la immensitat, probablement falsa; sa personalitat s'hauria fós entre la turba d'artistas que poblan las grans babilonias, los tons sencers y vigorosos de nostra encontrada, las boscurias ufanosas de la rodalia, las blancas planurias del mes de Setembre, s'haurian convertit en nota grisa, monotona, oficial entre la gent del cervell d'Europa; haurian portat lo sello de moda; lo costat mes característich de nostra regió, lo mes esplendit, restaria encara per coneixers.

¿A que deu sa gloria, sa personalitat artística, lo que mes lo caracteriza, lo mes notable de sos quadros y dibuixos? A la regió que 'l vege naixer, al caliu de sa casa payral, al calor del seu poble y de las montanyas que'l rodeijan. Des d'hont s'ha nascut, un sent ab mes entusiasmame, ab mes vigor; totas las afeccions, las alenadas de la patria y del terror revihuen á cada instant, un s'expresa ab mes facilitat en totas las manifestacions de la vida, s'es mes home, mes valent.

Avuy, diu un gran crítich de París, "l'art de las regions avansa ab mes fermesa per la via nova, que 'l dels grans centres; los artistas regionals trenca ab mes valentia y entusiasmame los motllos de las tradicions rutinarias; son mes revolucionaris en aquet sentit que nosaltres mateixos; ells nos portan son accent local, sa manera, l'espectacle de sas costums patriarcales, l'ayre de sa terra, llurs paratjes estimats, se banyan en llur filosofia, desenrotllan temas benivolguts, y donan próbas d'una enteresa de caracter superior á la nostra, porque dehuen lluytar ab mil obstacles,."

En Vayreda fou lo primer que llensant los motllos del sigle passat y principis del present transpassá la ratlla y feu véure al estrangers las maravellas de nostra regió.

Regirant sas carteras un se queda emocionat y reb á cada moment novas sorpresas; dibuixos innumerables que feu vinticinch anys enrre, dels quals ningú ha parlat encara, son porténts d'execució, de composició, de modernisme, y fan prevéure la serie de quadros que executaria mes tart ab facilitat pasmosa.

No s'ha de preguntar porque pintava ab tanta justesa sense copiar casi may del natural; es que coneixia á fonsse la anatomia del paisatge, era l'observador mes notable de tots nostres artistas, y possehia una memoria portentosa del color. Jo 'l vaig véure á Cete estudiant un efecte de lluna, passant en lo port mes d'un hora; á las nou del matí següent tenia casi acabat lo quadro, rebent una ovació dels artistas de la localitat quins pasmats devant la tela no savian anarsen.

Alguns l'han discutit porque no detallava en sos quadros; era per créure que 'ls detalls no hi feyan cap falla; transportava al espectador, fentli sentir los efectos de la harmonía en las grans mássas, infundintli emocions alegres ó tristas, segons los temas que desenrotllava, conmoguentlo sempre, omplintlo d'admiració porque possehia 'l poder d'intaginar y arreglar la naturalesa segons lo seu esperit, porque lo que veyan era visible sino per ell, y l'intellegant, enganyat per la transfiguració de las cosas, contemplava 'l model diví, que no era altre que l'anima del artista, així enlluhernat lo publich per las bellesas del color, pel encants del sexo femení del art, passejava la vista per las planurias idealizadas, saborejava las rengleras de presseguers florits, los camps de fajol, sentía la olor de la mel, y oblidava 'ls detalls enutjosos que hauria perjudicat sos quadros, en lloch de millorarlos. Admetía 'ls detalls, sobre tot en sos dibuixos, quan eran necessaris, y 'ls admetía de tal manera, que á voltas podían contarse las hervas y las fullas, pero sempre considerava com á mássas per conmoüre, deixava los escombrarias de la prosa vil, fent destacar las bellesas de cada tema, trobant assumptos per tot arreu, fins á los paratjes hont moltes vegadas sos companys restaveyan.

Jo vaig esser testimoni de casi tot lo período d'estudis y sacrificis que feu ab constancia infatigable, y sols en casi tots los pobles de la rodalia d'Olot, sin en la llarga excursió en que 'l vaig acompanyar a terminar la darrera guerra.

Los avenchs ferestechs de la cascata d'Annibal a Banys d'Arles, las voras del Tech desde 'l pont de Ceret fins á Palaldá, li oferiren temas admirables d'un género nou; la horrible timba de la cascata fereste pintada per ell inspirava verdader terror, sembla

un racó del infern. Las postas de sol als estanys de *Tous*, las balcas y pinedas perdentse en l' infinit, reflectantse en los ayguamolls verdosos coberts de llot y tirallongas de lliris blaus, convidavan á la tranquil·tat solemne, l' anima recorria aquells espays ab vera fruició, per tot; als Banys d' Arles, al Bernet, á Cette, á Montpellier, als curts días d' arribarhi, una turba de artistas y aficionats, admiradors del talent lo seguían per totas parts, obsequiantlo, entussiasmats davant sos estudis que vessavan frescor y vida, y á mils vegadas l' invitaren per quedarse á Fransa, admetentlo com un tipo moderníssim dintre de l' art, y considerantlo com una notabilitat extraordinaria.

D' aquella excursió no 'n vingué á Espanya casi cap quadro; una remesa que n' enviá á Barcelona desde Cette, crech que fou la única, casi tots se quedaren en la nació vehina.

Encara l' exclat no havia arribat al térme en dita epoca; fou del 76 en amon que 'ls seus quadros, la major part fets á Olot, en sa casa payral, li donaren verdadera fama.

Aquest era 'l company inolvidable que acabem de perdre; lo poeta epich de nostras cordilleras volcanizadas; lo cantor plastich lirich de las montanyas que 'ns rodejan; del caracter especialíssim d' aquesta comarca. Las matinadas frescas del mes de Maig, boyrosas, plenas de llum, lo ruynay que's sent cáure entre 'l fullatje, la verdor de nostres prats, las ramadas que pasturan en las voras del Fluvia, lo mes bonich, lo mes artístich que volta la vila mes alegre dels pirineus catalans, fou tradit en telas inmortalas, que seran prehuadas de la posteritat y faran gran honor al pahis que 'l vege naixer.

Als artistas en general los ha deixat una llisó tremenda, la verdadera, la bona; l' exemple de no cercar aplausos en l' artifici, d' atemperarse á lo que resulta de la simplicitat, sense manera determinada; régla invariable dels grechs de la millor epoca, lley practicada en tots los periodos de la historia pels grans artistas.

Si volia parlar de 'n Vayreda per lo que 'l coneixia seria convenient fer un llibre; no voldria abusar de la paciència dels que m' escoltan, no soch jo 'l mes apropiat pera jutjarlo com artista, á demes de no reunir la competencia nessessaria. La amistat antiga que ab ell m' unia, l' haber contribuhit á portar á terme alguns de sos projectes, lo tenirhi mássa franquesa, serian á demes, motius que 'm privarian de véurel bé.

Me résta sols tributarli un recort d' eterna anyoransa en nom dels artistas olotins, en nom de la població entéra, que li agrahirá sempre més, l' haberla treta de la rutina tocant á las arts del dibuix. Ab cent anys de bons mestres y ab modelos tan bons com los d' avuy, no n' eixí cap artista, ab vint anys de plantejat lo sistema, ab que dibuixaren los grans mestres de totas las epocas han eixit de nostra població deixebles, que fan honor á Catalunya y á tota Espanya.

La obra del amich inolvidable que avuy ploran las arts sera mes remarcable d' aqui alguns anys; llavors se veurá mes clara sa silueta gegantina, se compendran millor los beneficis que ha portat á la vila d' Olot. Ara 'l veyem encara dintre l' angul visual y fora del punt de vista, quan se tóca de cerca un objecte mássa gran no 's poden apreciar sas dimensions.

Terminaré ab las paraulas d' un escrit d' en Cabot y Rovira que per mi no poden esser mes justas; las

dedicava á nostre amich lo día 23 del mes passat "Ha calgut, deya, que la mort allunyes de nosaltres la figura d' en Joaquim Vayreda pera apreciarla com mereixia. Ara tots correm á manejjar l' incenser, y es que tenim por de la veu de la patria, que queixantse adolorida reclama á nostra consciencia los afalachs y respectes, deguts al patrici, al artista, al fill en mal hora perdut per sempre."

LA RECANSA ⁽¹⁾

A la memoria del malaguanyat amich

EN JOAQUIM VAYREDA

Encara ombreija la nit,
tot just just apunta l' alba,
lo cel rúfol es tot fosch,
los camps tots blanchs de gelada,
los arbres tenen cobert
de gebra lo seu brancatje,
lo poquet d' ayre que 's mou
sembla que talla la cara;
tot roman en mut repós
sols se sent un gos que lladra.
¿Que provoca sos lladruchs
en tan quieta matinada
que ni un sol pardal se mou
ni una sola aloba canta?

Ha sentit pe'l camí ral
unes carretes que passen
fent cruixir ab lo seu pes
lo glas que entreté sa marxa,
tombellant tot l' embalum
de que van encimbellades.
No portan garbes de blat
com en mellors jorns portavan,
sinó márfeques y llits,
eynes de treball y caixes,
y un bressol y un negre escon
al cim de tot de les càrregues.

Un vell, trist y apesarat,
segons sembla pe'l seu ayre,
va abrigat ab son capot
darrera les carretades,
com si anés al cementir
á deixar lo que mes ayma.
La padrina, sa muller,
pe'l pes dels anys corcovada,
tot seguint al escamot
de nodrissos que acompanya,
camina ab pas insegur
en busca de nova estada.
Prou li diuen que val mes
que la que habitá fins ara,
peró 'l cor li diu que nó;
¡qui sab qui es que l' enganya!

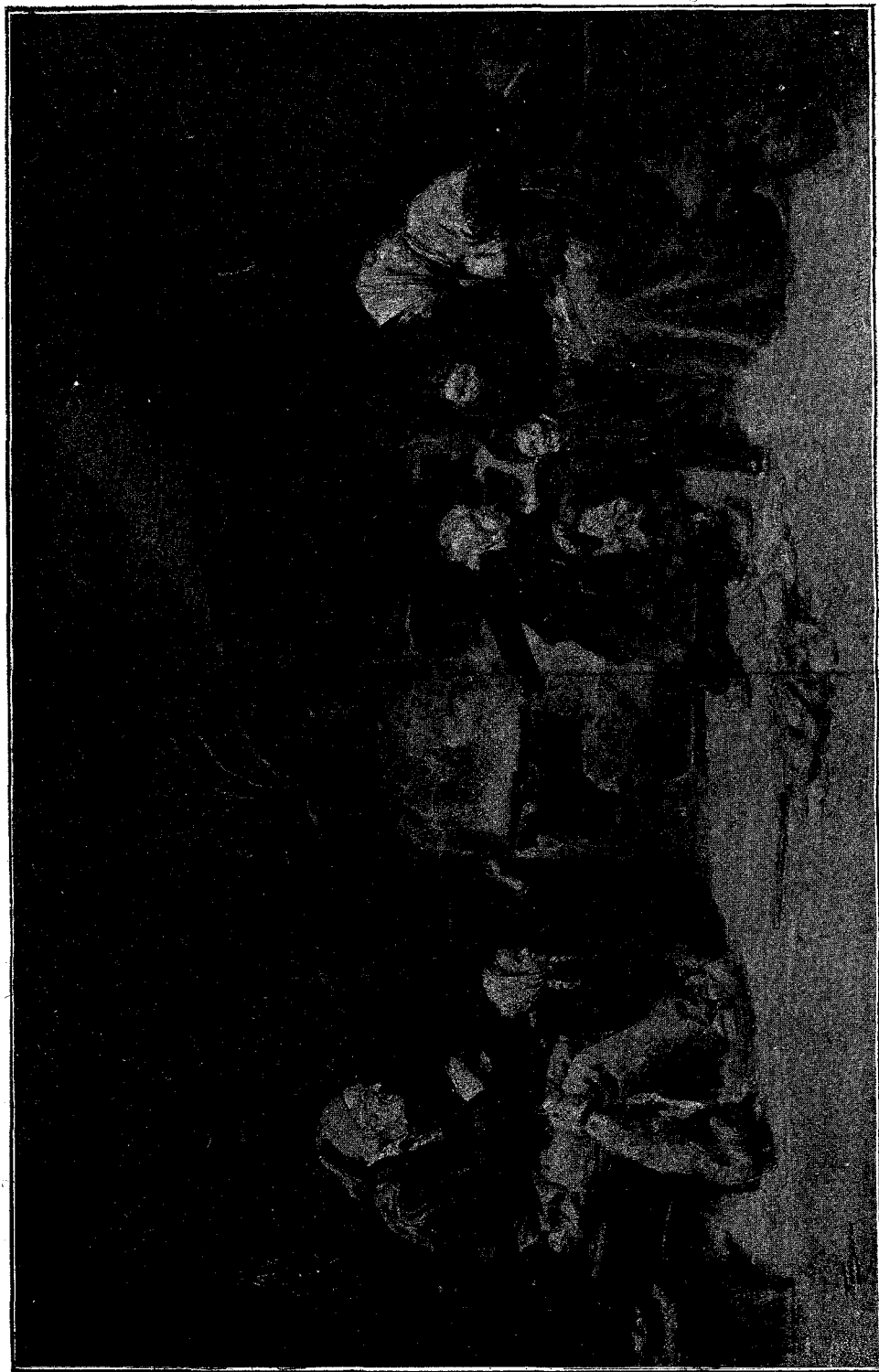
¡Quántes voltes, pobres vells,
giran enrera la cara
per mirar aquell casal
hont varen fer son nuviatje,
hont nasqueren los seus fills,
hont moriren los seus pares,
hont han sofert tantes penes
y gosat tantes gaubanses!
Mes la fosca encara es tal
que no l' han vist llurs mirades;
y acongoixats, pensatius,

(1) Assumpto del quadro del difunt, que porta 'l mateix nom.

JOAQUIM VAYREDA Y VILA

Nasqué en Gerona 'l día 23 de Maig de 1843. † en Olot lo 31 d' Octubre de 1894.

LES PRIMERES CALSES.—Copia d' un quadro d' En J. Vayreda

van seguint son trist romiatje.

Quan comensa á clareijar
ja han traspasat la collada
y 'l casal vell ja no 's veu
part d' allá de la montanya.

Un raig de sol vermellench
los mostra sa nova casa
y ella sembla que somriu
dantlos la bona arribada;
mes aixó, ¡pobres vellets!
no aixuga les seves llágrimes;
per ells no hi ha allá recorts
de ditxes ni de desgracies;
persó senten dintre 'l pit
que 'ls glassa 'l cor *la recansa*.

JOSEPH SADERRA

UNA LLÁGRIMA

No ho vull creure y es vritat,
que la mort ab sa mortalla
t' ha abrigat per sempre més,
ben volgut amich de l' ànima.

No ho vull creure y es vritat,
que t' he vist dins fosca cambra,
dormint ab l' etern repós
demunt de taulla endolada.

Allá t' he vist ¡pobre amich!
ulls tancats y ab mans creuhadas,
llavis muts, sens batre 'l cor,
quiet, molt quiet, més fret que 'l marbre.

Allá t' he vist ¡pobre amich!
y fit á fit, t' esguardava,
«la teva mort es mentida»
plorant jo deya ab veu baixa.

«No pot ser que sigui mort
geni que l' art engendrava,
restant per sempre sens llum
¡sas parpalletas tancadas!»

Y lluny del lluny repetian
ab trist accent mas paraulas,
plorant ab dol la mort seva
plens d' amargor y anyoransa,

Terra y cel, boscos y flors,
rius y mars, plans y montanyas,
camps y herbeys, molsa y rocám,
lluna y sol, claró y vespradas.

¿Tot perquè? Perque ab amor,
com parella enamorada,
frech á frech no parlarán
may més del art, qu' ell aymava.

JOSEPH SOLER

DISCURS D' EN JOSEPH BERGA (FILL)

¡Companys!.. remembrém y donemse 'l pésam.
Malestruga noticia. ¡Ha mort! Lo vent, lo que 'm
rodeja, ¡ha mort! me repeteix... mes jo sento que son
recort viurá sempre en nostra pensa.

L' igualadora d' allá, lo mateix que 'l tramontanal
ab las despullas del estiu, ha pogut arrabassarnos y
fer desapareixer d' aquest trist concert, la figura del
bon amich, del protector, del eximi artista; mes lo
recort tendre de sa amistat dolsa, impregnada de bons
sentiments, no pot la Parca entelar-lo: lo tenim massa
infiltrat dins nostre pera que pugui desapareixer...

Ab lo tracte, ab lo parlar, ab la manera d' obrar,
anavam tan afinats, nos havíam tan sabut entendre
penetrantnos de llurs intents y sas máximas eran tan
inculcadas dins nostre ser, que, siguent molts, eram
un sol, tots batíam al mateix impuls, ell era nostre,
nosaltres d' ell y aixís... no pot esser oblidarlo, impos-
sible que se 'ns borri de la memoria ni may s' enteli
son anyorivol recort.

¡En malhora 'ns ha deixat! Ara, quan tot just espi-
golavam; quan tot just reculliem los fruyts de son judici
clar; ara que comensavam á gosarne las delicias que
en horas tristas nos proporcionavan sos bons consells
y son sencer temperament; ara, quan tot just nostres
ulls s' obrían á la llum y oviravan nous horitzons plens
d' esperansas; ara que coneixíam lo que valia; ara que
sas correccions nos produhían tan bons efectes y do-
nantnos nou alé 'ns feyan treballar ab entussiasme,
caminant damunt terreno ferm, segurs de lo que feyam,
refiats en ell; ara que més que may d' ell necessitavam;
ara ¡oh! ara... ¡ha mort! Per nosaltres s' ha post lo sol
que 'ns escalfava donantnos valentia.

¡Ja no existeix!..

No veurém més sa figura simpática y bondadosa,
amagant un carácter reflexiu, un temperament de
tranquila expressió, més genial en sí, calmós al expres-
sarse, ferm al sentar sa opinió.

Sa veu carinyosa, plena de familiaritat, no la oirém
en lo pervindre... mes ressonará en nostras orellas
sempre, com las últimas ondulacions que portan las
notas d' un cant apagat, d' una tendre melodia.

S' han acabat aquellas críticas d' art francas, ex-
pontáneas, surtidas de son cor, espill fidelíssim de son
bon sentit artístich.

¡Quant l' anyorarém! ¡Quantas voltas en las horas
d' angunia en que 'ls dubtes y 'l defalliment nos acon-
goixin fentnos delirar, pera obtenir l' inconseguible
bellesa, la justa correcció en l' obra que ocupa nostres
díes y mortifica nostra pensa continuament; quan
desmayém devant nostra impotencia y l' hermós ideal
forjat per nostra fantasía portada per bells somnis
daurats, ideas reeixidoras y visions falagueras cayguí
fet trossos com castell de cartas al més petit trontoll,
llavors... ¡oh! llavors ¡quant l' anyorarém! ¡quin desitj
irresistible de tenirlo prop nostre y ab nostre alé do-
narli vida y mantenirlo com se manté la terra tendre
damunt del caballet remullantla, y... vida de nostra
vida, sanch de nostra sanch, part de l' ànima qu' un
intenta posar en l' obra li donaríam, si fos possible,
pera que pogués encoratjarnos, aixecarnos de la cay-
guda moral y alleugerirnos del pes de nostras cavila-
cions y dubtes.

Ploremlo, amichs que seguim per lo viarany pedre-
gós que conduheix á fer l' art veritable, l' expressió
íntima de lo sublím; los que sentim batrens lo cor
impulsat per novas sensacions, tendint á portar lo
natural, á la copia justa de sa perfecció, desentranyant
la forma exacta, molsuda, enérgica y ben construhi-
da que dona 'l model quan posa davant nostre sens

ficcio, plé de vida y naturalitat; ploremló y procurém que revivi sempre en nostra pensa, mantenint calentas sas paraulas, sos fets, sas máximas, sos bons consells, recordemho tot y en las horas de desesperació artística, quan lo defalliment nos corsequi y 'l dubte crudel nos privi de tirar avant, evoquemlo, imaginemlo davant nostre mirant l' obra tal com en mellors temps hi havia estat ab catxassa y nosaltres li havíam contemplat y... tal volta segur que aixó 'ns donará forsa, son recort nos animara, sa figura imaginaria 'ns retornará 'l coratge perdut y l' esperansa tornarà á infundir nostres ánims decayguts.

¡Recordemlo, no 'l deixém morir!

Si la mort traydora l' ha pogut borrar de la llista dels vius trayentlo d' aquest mon, prou es ben cert que no podrà borrarlo de nostre pensament.

LES PRIMERES CALSES

A la bona memoria de son autor lo mal-lograt

JOAQUIM VAYREDA

¡Quin cuadro mes joliu! Tot ell respira
De dolsa pau lo venturós atret,
En ell vivíssim palpitá s' hi mira'
L' esperit del artista que l' ha fet:

En ample cuyna, per lo fum torrada,
Vora 'l rasser d' hospitalaria llar,
Entre 'l goig de los vells y la maynada
L' héroe, cufoy, ni gosa caminar.

Héroe que, com l' eruga, veyá ab pena
Trigar lo temps de ferse papelló
Y ab les *primeres calses* qu' al fi estrena
Ja un home 's creu ¡mentintli l' il-lusió!

¡Com lo festeijan!.. L' hereuet li dona
Per durlo al avi carinyosa má,
Una germana 'l traio li engipona
Quan l' altre 's frisa per tenirlo ja;

Ell, aturdit, no vol deixar la mare
Qu' esbalahida 'l guayta y somrisent,
¡Qu' ab l' legitim orgull recorda encare
Los ays que li costá son naixament!

L' avi aplaudeix y á la familia ascolta
Com rep l' entrada del novell puntal
Y en aquell *homenet* hi veu, talvolta,
Ferma columna del vell mas pairal;

Qu' ab l' amor al trevall, per noble guía
Sabrá guardar lo sant temor de Deu
Y á lo terror qu' envolta la masia
Darán sos brassos profitós conreu.

¡Qui sap si 'i mira en l' ascon centenari
Omplintli 'l vuyt qu' hi deixarà sa mort
Y á les vetlles d' hivern, en lo rosari,
Resar lo parenostre á son recort?

O potser pensa si á lo crit de guerra
L' eyna de pau la mudarà en trabuch
Y que, talvolta, un jorn per nostra terra
Será aquell nin un catalá del Bruch.

Aixís de la familia catalana
Fael á la patria en l' hora de perill,
Trevalladora y d' honradés cristiana
Lo bon jayo en son net hi veu l' espill;
Y aixís d' un cuadro ab modestíssim tema,

Sens gastar oripells de similor,
L' artista que be sent ne fa un poema
Reflectintli 'l qu' alena lo seu cor.

Avuy, per greu dissort de tots sentida,
En les files del Art s' hi mira un vuyt...
Deu nos prengué á en Vayreda á mellor vida,
¡L' arbre ufanós ja no dará mes fruit!

Mes de l' historia patria en lo gran temple
Gravat en or son son nom hi veurém tots,
Restantnos la llevor de son exemple
Y lo verger qu' obri á novells rebrots.

Y mentrestant qu' Olot, gentil senyora,
Visca enrotllada de poblets germans
Y dormida en sa plana encisadora
No s' abrúsi ab lo foch de sos volcans;

Mentres que Catalunya servir puga
Ses costums pures que la Fe nodri
Y no alteri 'l dur jou que l' afeixuga
Son esser propi y lluminós destí;

Mentres tregui 'l *fajol* florida blanca,
A *missa matinal* vaigi 'l pagés,
Floreixi 'l *Maig* la despullada branca,
Tresqui 'l *remat* á lo pastor sotmés;

Mentre 'l manso *Fluviá* de corrent dolsa
Regui la prada emponcellant la flor,
Encatifi 'ls vorers de fresca molsa
Y vesteixi 'ls esplets de seda y or,

Lo prat florit y la frondosa arbreda,
Primavera y tardor, estiu é hivern,
Monts, plans y valls... serán per en Vayreda,
Que fou són trovador, ¡un padró etern!

SEBASTIÁ SANS

DISCURS DEL SENYOR RECTOR DE LES ESCOLES PÍES

ILLM. SR.:

Les escullides y ben meditades composicions y pes-sés literaries llegides y pronunciades ab tanta destresa per alguns dels distingits senyors aquí presents, á la memoria del malograt artista en Joaquim Vayreda, m' ha omplert d' un tan gran entusiasme y conmogut de tal manera les fibres de mon sensible cor, que ja n' i per un moment més puch resistirme á recabar de vostra coneguda bondat, me concediu també á mí, encar que sento sia ab molestia dels aquí congregats, dir tan sols quatre descompostes frases en obsequi d' aquell qual pérdua tots plorém. Perque, senyor President, jo vull que sapiguen vos y també quants en aquest saló 's trovan reunits, que visch de tal manera identificat ab los nobles sentiments que animan als fills de la M. L. vila d' Olot, y tan honrat me considero de poguer viure en sa pera mi tan amable companyia, que ses glories les considero y faig també glories meves, y d' un modo especial la qu' estém celebrant en aquestos moments, per haver sigut lo difunt senyor Vayreda deixeble d' aquest Colegi d' Escoles Pies que, sens mereixeho, tinch l' honra de representar, y ploro quan vosaltres ploreu y m' alegre quan de goig y alegría disfruteu.

ILLM. SR.:

SENYORS:

La ciencia, l' art y 'l mérit no s' otorgan ni s' adqui-

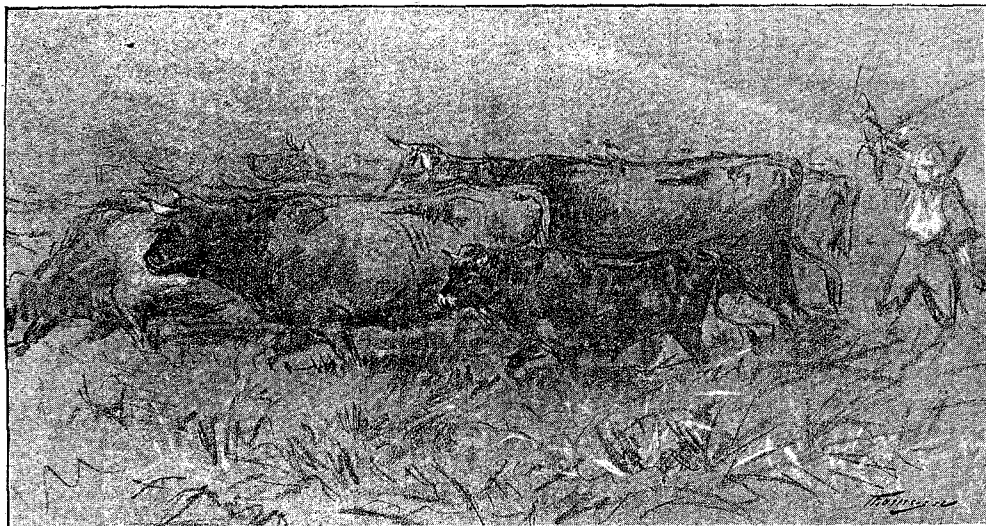
reixen per simples decrets gubernatius. La ciencia, l'art y l'mérit son fruyts directes d'un treball fecundo de l'intel·ligencia y de llarchs y dilatats serveys prestats á la patria. Aquets, al meu modo de veure, son los rasgos més prominents que dissenyan la fesomia de vostre respectat compatrici l'insigne pintor en Joaquim Vayreda.

Quaranta y tants anys de travalls y serveys públics, may eclipsats per una sola taca ni per un sol transfugi, forman per si sols lo més preuhat timbre d'honor que lo senyor Vayreda presenta á la gratitut y al amor de sos companys, amichs y compatricis.

Desde sa tendra edat descollava ja per sa capacitat, sensibilitat exquisita y grandesa d'ànima y sobretot per sa inclinació y particular afició al art que revelavan á les clares lo que més tart havia d'esser.

Que aixís es, ho veureu si'm permeteu contar una senzilla anécdota. Quan lo nen Joaquim Vayreda cursava les assignatures dels últims anys de batxillerat en lo Colegi de PP. Escolapios d'aquesta vila, les cursavan també ab ell altres dos nens de molt poca disposició. Proxims los exámens y desalentats sos dos condei-

xebles, resolgueren no presentarse, preferint una honrosa retirada á la lletjíssima nota d'una reprobació segura. Aixís les coses, se li ocorregué al alumne Vayreda una idea molt original. Agafa un paper y la desrolla en un moment, dibuixant y pintant en ell lo tribunal d'exámens davant del qual apareixen també les figures dels dos pobres estudiants com aturdits y en ademán d'implorar clemencia, ab un sombrero en una de les mans en forma d'urna y senyalant ab l'index de la altra y ab la tristesa de son rostre que traguessin d'ella la bola d'una favorable aprobació. Y ab tanta vívesa, naturalitat y espontaneïtat transporta al paper y surtén tan exactes les fesomies dels senyors Catedrátichs, tan parescudes al original les dels espantats escolars y tan clara y manifesta la idea que's proposá expressar lo petit artista, qu'Examinadors y Mestres al veure aquell quadro tan perfect, tan admirable y tan acabat baix tots conceptes, no pogueren menys que exclamar les següents laudatories frases: "Si en Vayreda's dedica á la pintura será una notabilitat y ocupará en la historia un dels llochs més preminents." Les prediccions s'han complert. Lo nen Vayreda cresqué, 's feu gran

Croquis del quadro ¡ARRI MOREU! adquirit per En Eusebi Güell

y gran ha sigut també en lo bell art de la pintura.

Li tocá en sort una ànima bona, y la Providencia li destiná uns pares religiosos que'l feren sobresurtir en l'exercici de les virtuts cristianes. Cultivá les lletres y la filosofia, pero més encara la filosofia veritable que ensenya al home á subjectar ses passions y arreglar ses costums; la filosofia de l'ànima.

Paisatjista y fins, cap reparo devém tenir en dirho, pintor y mestre eximi, ha educat varies generacions inoculant en elles la virtut y l'amor al art. Ses obres, sos admirables quadros han sigut buscats ab dalé, comprats y admesos en los daurats salons de l'aristocracia y de la gent intel·ligent y de gust exquisit, y han figurat ab premi, gloria y honra seva y de nostra Patria en la Exposició Nacional del any 1871 y en la de Madrid de 1878 y en la Universal de Paris, en la de Amsterdam de 1883 y en la de Niza de 1884. D'elles s'han ocupat ab elogi 'ls crítichs espanyols y també 'ls estrangers, cosa, y aquestes son paraules textuales del mateix senyor Vayreda consignades en la famosa carta que 'ns deixá com en testament, no tan facil de lo-

grar entre aquell inmens caudal d'obres, lo que coloca y posa á nostre artista en lo més alt grau d'esplendor y gloria y fins al costat de les més renomades celebritats en l'art de pintar. De caràcter pacífich, reflexiu y cavilós, d'ingeni clar y desembrassat y d'imaginació fecunda, sapigué complir sempre la missió de consumat paisatjista, transportant á la tela y dibuixant y pintant al viu y ab naturalitat, delicadesa y espontaneïtat sens igual les gales, bel·leses y encants y l'hermós y variat panorama, ja alegre, ja trist qu'en les diferents épocas del any nos ofereix la vista y contemplació de la maravillosa naturalesa ab lo silenci eloquent de ses impresions sentimentals.

L'onada invasora de la immoralitat ha copejat en nostres dies ab furia en los murs de la ciencia y del art obrint ampla bretxa en ells, pero aixís y tot no pot malcejar lo cor del insigne pintor Vayreda quin, de sentiments nobles y delicats, de pensaments y mires elevadíssims y cristians, sapigué distingir sempre lo veritable de lo fals, la bel·lesa real y veritablement tal de la ficícia y pornográfica.

La política que tot ho avasalla y una vegada apoderada del cor del home acaba per averiarlo, no tirá á perdre 'l del eminent artista Vayreda, donchs senyor integérrim jamay tranzigí ab les exigencies d' ella ó les adulacions d' un impur interés pera torsar l' esperit de justícia qu' era innat en son cor, y com esforsat campeó del cos de diputats d' aquesta Provincia á que havia sigut cridat pe 'l vot de sos electors, esgrimi sempre sa destra espasa en favor de tota bona causa, complint aixís Vayreda á satisfacció de tots l' honrosa missió de diputat ó sigui de Pare del país que aquest ab tant acert li confiá, y deixant darrera seu exemples d' intatxable probitat y d' una honradés á tota proba per cert molt poch comú en nostres dies.

¡Més, lamentable constitució humana! ¡Irrevocable sentència que aixís destronques los cedres poderosos del Líban! ¡Mort inexorable! Tu 'ns has robat d' un cop lo goig, l' alegría y la gloria; tu 'ns has privat en un moment d' un home que gloriosament omplía les obligacions de fidel espós, de bon pare de families, d' amich carinyós, d' artista consumat, admiració de propis y estranys, honra de sa casa y familia, il·lustre y honor de nostra Espanya y en especial d' aquesta terra olotina que 'l vegé náixer. Sí, ¡Vayreda morí! Plorém tots sobre sa tomba. ¿Pero que dich? Vayreda no ha mort, son nom viu y viurá sense que may pugui morir en sos preciosos quadros, en sos inimitables paisatjes, en ses obres de mérit immortal, en sos travalls y serveys públichs, en sos mérits y virtuts que passarán ab gloria á les futures generacions fins la consumació dels segles; y per dirho d' una vegada, viurá en la historia de la pintura espanyola contemporánea; y la alada Fama ab son clarí sonor cuydará d' exténdrel encarmés enllá dels confins del mon, ahont se conservarà sempre plé de respecte, d' esplendor y de gloria.

Y vosaltres fills de la molt lleal Vila d' Olot, bressol d' homes veritablement preclars, d' avuy en avant idclinareu sempre ab respecte vostre cap davant la imatge del tan renomeuat paisatjista y célebre artista compatricí vostre, qui formarà época en los anals de vostra historia y figurará també d' avuy en avant en la hermosa galería de nostres homes il·lustres, y unint vostra veu á la de la premsa y á la de tantes societats de carácter artístich com avuy lo ploran al pas que 'l celebren y l' aclaman gran, pronunciareu ab carinyo y veritable amor lo nom d' en Joaquim Vayreda; y al recordar sos travalls y ses obres y sos quadros y sos paisatjes y totes ses pintures y sos mérits y ses virtuts y sos afanys per la prosperitat y engrandiment de aquest seu país natal, ¡oh! allavors en ales de vostre entussiasme exclamaréu: Tu ets nostra gloria, tu la honorificencia veritable de nostra molt lleal Vila de Olot.

HE DIT

DISCURS D' EN PERE LLOSAS

AUTORITATS DIGNÍSSIMAS:

SENYORS:

Comensava á escriurer aquest discurset necrològich, ab lo cor plé de pena y de congoixa, gracias á les tristes notícies qu' anava rebent mentrestant, sobre 'l estat desesperat d' una persona de ma familia; á qui estimava ab tota l' ànima, qui, en aquells moments se valansjava entre la vida y la mort.

Aixó vos dirá qual devia esser mon estat d' ánimo pera concloure un treball digne de la memoria de la persona á qui va dedicat; aixó vos dirá si de cap manera ha de serme possible correspondrer á vostres esperances.

Pero no hi ha mes; Deu en sos altíssims designis aixís ho disposa. Respectém sos judicis suprems... mes deixèu, que plori á la vegada y ab la mort d' en Vayreda, la d' una de les persones á qui mes aymava.

En tant fúnebre solemnitat, jo que so l' últim de vosaltres, obligat per lo deber me veig impulsat á alssar ma pobre veu, que 'l dolor embarga y 'ls sospirs ofegan, quan oprimeix mon pit la consideració tristíssima, lo recort fúnebre de que 'l "Centre Catalanista," ha perdut son President, l' Art un apóstol y Catalunya un fill estimat.

Superior, donchs, á mes forsses es lo treball que m' inposo, pero com avans he indicat, considero deber inexcusable, y per aixó m' atreixo á dirigirvos la paraula, ab tanta major rahó, per quant no he de demanar indulgencia, puig ja se que la havéu de dispensar á qui ve á parlarvos del il·lustre olotí, sobre qual tomba, que hi regat ab mes llágrimes, deposito avuy mon humil homenatge.

¿Vos ha entristit la fi dels dies del distingit compatricí y ploreu á llágrima viva la mort d' una pura gloria del art?... Jo vos acompanyo en lo dolor.

¿Desitjeu veure ensalssadas y panegerisades les dots del celebrat pintor y digníssim ciudadá?... Vaig á complaureus... mes quan escoltéu la narració freda de ses qualitats eminents, si mon discurs no satisfá vostres aspiracions, si ma inteligencia se pert y abismat lo meu cor en un mar d' amargura, no comunica á ma paraula lo brill de la eloquencia... perdoneu mon atreviment y respeteu mon pesar com jo respecto lo vostre.

L' elogi d' en Vayreda pronunciat en eixas Casas Consistorials, no deu esser una ofrena de la adulació, sinó un tribut del reconeixement.

Si la tímida antiguitat inventá 'ls panegirichs dels homes il·lustres, no pera celebrar als que professavan la virtut sino pera tapar la boca dels que la perseguian, nosaltres avém millorat la cosa, convertint aquesta institució á la alabansa d' aquells que com en Vayreda reuneixen qualitats exepcionals dignes d' esser imitadas y de perpetuar eternament sa memoria.

A n' en Vayreda tots lo coneixian y aixó fa que desisteixi de fer sa biografía minuciosa y circunstanciada, bastant pera mon cas, considerantlo baix lo doble aspecte d' artista y de patricí, puig á aquestos dos extrems convergeixen en alguna manera quantas notas biográficas, d' en Vayreda podria referirvos:

Artista eminent

Patricí de cor.

Veus aquí los dos punts cárdivals y culminants que son l' eje, sobre l' que gira la personalitat d' en Vayreda, á qui Olot tant admirava y volia.

Poch espay necessitaria pera referir la vida d' en Vayreda.

Sa existencia, no ha sigut agitada é infelis, sino tranquila y serena com la del autor del *Paradis perdut*.

Aixís y sols aixís han pogut desenrotllarse ses maravellozes facultats. Lluny d' espantar-lo l' estudi de la naturalesa, y de ses bellíssimes transmutacions, l' ha portat més en avant, tal volta que cap més pintor catalá.

Pero al mateix temps d' estudiar la naturalesa, ha conversat ab ella, per dirho aixís, segur de qu' en son conjunt de belleses, en son etern flux y reflux, guardaba encare innumerables harmonies, y encantadores notes de color, que son pinzell li ha arrancat, per més qu' ans qu' ell, homes de geni y de inspiració logressin ferla franca, confiada y comunicativa.

Al obrar d' aquesta manera, en Vayreda, ha demostrat á tots los amants del art, lo camí que debian seguir, puig no es lo mes grant dels pintors lo qui estudia, compren y pinta la naturalesa, com no es lo més grant dels poetes, lo qui logra penetrar en lo cor del home y cantar l' humanitat, sino lo qui reuneix aquelles notes, justes, gráficas, sintétiqes y comprensives.

ves, las quals estant reservades, solzament als veritables artistas.

Aquesta irrefutable veritat ha guiat á nostre distingit compatrici en sa gloriosa y difícil carrera; de modo, que desde que son jove pinzell conclogué l' *Arri moreu*, hasta que Barcelona, Amsterdam y Niza, s' encantaren devant ses *Primaveres* y *Camps de fajol en flor*, no s'ha dormit en la cerca de lo bo, de lo grant y de lo bell.

Segons aixó en Vayreda era artista, y artista de cap d'ala. Entussiasmat devant l' hermós espectacle de la naturalesa, la sentia ab forssa y vehemencia, y en ella s' inspirava, reflectanse en sos quadros l' alé de la poesia veritable, com diu Tamburini; "sentida devant la mateixa naturalesa, que tradueix ab amor, com fill carinyós, que 's complau en fer lo retrato de sa benvolguda mare.."

Y en Vayreda s' entussiasmava ab la contemplació del pais que 'l vegé naixer: aquet pais en lo qual se revela per líneas elegants, per tons acentuats y vius, ahont tot pren cos, relleu, color y vida, ahont, molts que en sa ment han sentit una particula d' inspiració han acudit en peregrinació santa, pera combregar l' art en ses volcániques conques, en sos celajes incomparables, en ses montanyes gegantines, en ses valls rialleres, y en sos camps de blanca flor.

No m' es estrany, donchs, ja qu' Albert Durer marxá á Roma en busca de l' inspiració que li negava sa patria; que Wau-Dik y Rubens, corrin á les ciutats grech-lletines, pera adquirir los colors, que 'l sol en ellas comunica, que Goete, emprengui 'l viatge á les costes de Grecia... necessitan inspiració, cercan una atmósfera lluminosa, saturada de recorts y plena de bellesas, y en Vayreda lo troba en son pais nadiu, al voltant de son casal, en los camps de la seva hisenda, en termes, que si de la contemplació de les planuries y costes italianes, dels bromeitjs de Germania y del rutilant sol de Fransa, brotan quadros que sorprenen al mont enter, del coneixement é inteligencia de la comarca olotina pintada per en Vayreda, surten notes tant simpáticas, tendres y ajustadas, que conmhuen á quants, propis y estranys, admiran en les obres del malaguanyat pintor, al costat de l' hermosura de nostra terra, la senceritat ab qu' es sentida, y la franquesa y expontaneitat que dominan en sa exacció.

L' art d' en Vayreda es l' art fill genui de nostres paissos. Per aixó 'ns aferrém en dir, que nostre estimat pintor, tenia una penetració enérgica y profunda de la naturalesa, sens la qual no hi ha art, perque no es possible aquest, sens lo sentiment del color y de la forma y semblant requisit no s' adquireix ni 's conquesta, sinó identificantse ab lo natural que 's té devant, sumergintse en l' immensitat de la naturalesa, observantla á cada moment y meditantla sempre.

Y per aixó tenim especial organizació los fills dels pobles llatins, que no 'ns tanquém en nostre mont intern, com passa per lo regular en los gebrats hercus del nort.

Aquí l' art en general es á la vegada, com diu un autor, *filosofich y descriptiu*, pensat ab ajust y rellevant d'estil, multiple y correcte, reflexiu y emocional, y que *en poch digui molt*, economisant l' atenció.

A totes aquestes notes responia l' illustre olotí com á pintor, puig era gráfich, concís y enérgich, servintse de formes y colors precisos del natural, formes y colors, accentuats, justos, harmónichs, significatius, elegint de la realitat com deya més en avant, tot lo que reassumeixi y sintetisi; lo emocional, lo rellevant, deixant lo inútil, lo insustancial, practicant, en una paraula, una veritable selecció de la veritat y de la bellesa.

En Vayreda es lo fundador d' una escola. En aquest punt convenen tots los crítichs; ell ha portat al mont de la pintura, nous elements, maneres especials y singular sentiment.

La poesia de la naturalesa es en sos quadros sentida ab veritable intensitat, y les interpretacions que del mont exterior nos ha deixat sobre reflectar aspectes molt típichs, molt especials de nostra terra, represen-

tan molt més qu' una copia servil y transcripció literal de la realitat objectiva.

En fi, en Vayreda possehia un talent genial, que admiraran generacions enteres.

La primera part de mon humil treball me porta á considerar á n' en Vayreda com á un preclar patrici.

Lo sol fet de pintar ab tant amor y especial entussiasme la terra nadiua, diu ab veu alta que l' estimava de debó.

En Vayreda sentia dintre son cor un amor intens, incomparable per son Deu y per sa Patria, y á la defensa d' aquestos lemes sacrossants, havia consagrat sos esforços y sos anhels.

La tradició de Ca'n Vayreda, portava al illustre pintor á emprendre eix camí.

Fill distingit en Joaquim d' una nissaga benehida, feu un cult de les idees de sos passats, y en los altars de la tradició, que simbolisa, senyors, lo modo d' esser de la patria, oferia sos esforços, somiant ab un etern benestar moral y material pera la terra que 'l vegé neixer.

Per aixó era regionalista, y regionalista de cor, y no regionalista utópich á la manera d' alguns. Lo concepte de Deu y Patria era 'l punt d' ahont convergiren ses aspiracions y sos afectes, puig, fill illegitim de Ca'n Vayreda, ningú 'l guanyava com á cristiá y com á patrici.

Membre distingit de numeroses corporacions religioses, que avuy ploran sa mort, havia tingut sobrada ocasió de demostrar fins á quin punt arribava son zel y en quant estimava les santes creencies que com preciós llegat de gloria rebé de sos passats.

¡Qué be quadrava á n' en Vayreda 'l titul d' Administrador del Tura, del temple sant emblema de la gloria de nostra vila, preuhat floró de la corona d' Olot, símbol estimable de les grandeses de nostra comarca!

Ningú com en Vayreda podia ostentar ab tanta llegitimitat un càrrech de tanta importancia, ja que si l' iglesia del Tura es la casa payral dels vers olotins, just era que cuydés d' ella, qui tant havia estimat á aquesta vila, qui 's complavia en pintar les sorprenents belleses que donan carácter al recó de montanya que serveix de trono á la Verge gloriosa del Tura.

Allí, baix les voltes del temple de la patrona d'Olot, jo l' havia vist mil vegades, agenollat, quiet y devot, lo que francament me feya veritable impressió, puig allavors més que may, veyá á n' en Vayreda 'l digne continuador d' una familia preclara y aymant de nostres sacrossantes tradicions, que guardava en son cor la creu de Jesucrist, corona del penó de les glories patries.

Aquesta vida cristiana, aquesta fé que distingia á nostre malaguanyat compatrici, eran lo fonament de son carinyo particular vers la Patria, de la qual era fill agrahit y amorós.

Parlan molt alt en pró de ma afirmació sos incontables travalls, ja pera la organizació de la manifestació de protesta, que realisá aquesta vila en contra lo funest article 15 del Códech Civil, ja pera la fundació del "Centre Catalanista,, qual presidencia ocupava, ja pera la propagació dels ideals del veritable regionalisme, en totes les esferes, cércols y terrenos.

Odiava l' ostentació, y "sa gran ansia era passar desapersebut. No era batallador, mes si reflexiu y home d' acció, y á bondados y caritatiu, ningú 'l guanyava.."

Aixis ho ha dit ab gráfica frase son amich en Joaquim Cabot. y á fé meva, que no ha estat desacertat en lo judici.

Semblants qualitats, tant més estimables com poch prodigades, les possehia en Vayreda ab tota l' extensió de la paraula: Aixis hó demostrá plenament no sols ocupant un d' aquestos setials y altre en la Diputació de Gerona, sino també y d' un modo clar l' irrecusable en los comicis que precediren á sa elecció pera diputat provincial, qual triomf li participá incidentalment un amich particular, mentres en Vayreda somiant tal volta ab un efecte de pintura, se passejava tranquil per la Rambla de Barcelona.

En la Diputació de Gerona doná testimoni de son amor vers les Belles-Arts, reglamentant les escoles, y a favorint son desenrotll y multiplicació.

Demostrá al propi temps, lo carinyo que vers son pais professava, defensant ab l' ardiment y constancia que dona la convicció de les bones causes, los intereses morals y materials de la comarca qui 's gloriava de tenirlo per representant.

Y no es necessari qu'acabi detallant minuciosament la vida d' en Vayreda.

Tots lo coneixian y á tots segurament vos havian encantat sa rectitut de criteri, sa bondat de cor y sobre tot aquella economia de paraules que jo tant li admirava.

En Vayreda era un dels pochos que callant diuen molt, perque ses poques paraules son expressives y gráfiques, sintetisan perfectament un pensament y responen de plé á plé á la coneguda sentència del filósoph arabig-cordobés.

En Vayreda expressava poch, com més avant deya, pero sentia molt y era altament impresionable y observador.

Una proba n' es de mon acert l' obra que deixá escrita y que titula *Tres generacions*, que si se 'm permet expressar mon pensament, diré qu' es altre quadro de sa colecció, ab la sola diferencia qu' en lloch de pinzell se serví de tinta y ploma pera pintarlo.

En Vayreda pintor es en Vayreda literat; en una y altra manifestació del art demostrá tenir igual concepte de la bellesa, en termes, que si sos quadros son una novela de sentiment, sa novela es un quadro plé de harmonia, color y justesa.

¡Pobre Vayreda! Ha mort; ha mort pera sempre! lo plora la familia, lo criden los artistes, l' anyoran los amichs y están de dol los vers catalans.

Ha mort. Ha mort, pero entre nosaltres ha deixat un recort que facilment no oblidarém, puig ses converses, ses obres, sos consells, ses sentencies, les trobarém de menos en tots los moments de la vida en que se 'ns feya imprescindible la figura d' en Vayreda.

¡Descansi en pau lo malaguanyat artista!

¡Deu perdó al distingit patrici!

¡Al cel sia lo creyent, lo bon amo, l' amorós espós y lo modelo de pares de familia!

L' art catalá portará dol llarch temps per semblant pérdua, pero apesar de tot pot estar ufanós, puig com ha dit un articulista qu' ha estudiat profunda y consciensudament les obres d' en Vayreda, aquestes "quedarán entre nosaltres com monuments gloriosos del art catalá, doblement valiosos é importants: primer per lo valor intrinsech de sa bellesa incomparable; després per son valor documental, revelador del estat artístich d' un poble en una época determinada.."

HE DIT

DISCURS DE MOSSEN ESTEVE FERRÉS

Rector d' Olot

Sentiria que las desfavorables condicions pera una improvisació, ja que careixo de la convenient elocuencia, fossin causa de que la hermosa corona qu' acaba d' entreteixirse en memoria d' en Joaquim Vayreda, s' espatllés al pretenir jo tocarla pera estrenyer son enllás; mes, com encara resta amagada una pedra preciosa que 'm sembla engastaria be en la corona, 'm permeteré desenterrar aquesta nova preciositat, tal volta d' alguns dels presents ignorada.

Me refereixo, senyors, á la *influencia d' en Joaquim Vayreda sobre l' art, nostra regió y l' regionalisme, precisament baix lo punt de vista moral y religiós*. Concepte que estimo 'm correspon fer constar en ocasió tan oportuna com la que 'ns ocupa.

Perque, senyors, tots sabem la distinció de las virtuts en admirativas é imitativas; de las molts del primer género, que brillavan ab en Joaquim Vayreda,

acaban de ferne bona memoria 'ls que m' han precedit en l' us de la paraula; pero convé saber qu' es molt digne d' imitació l' esperit d' en Vayreda, á qui podrian aplicarse ab veritat aquellas sagradas paraules: *exemplum dedi vobis* vos hi donat jo exemple, *ut quemadmodum ego feci* pera que á la manera com hi procedit ho feu també aixís vosaltres, *et vos ita faciatis*.

Respecte al art. ¿Cóm procedí nostre distingit Vayreda? Lo senyor Berga ha fet menció de la crítica escampada per alguns contra l' escola d' en Vayreda, titllantla de daixar poch acabats sos quadros: ¿saben com procedí en Vayreda davant d' aquesta severa crítica y de llurs autors? ¿Creuhen que tal volta agafá la ploma ensangrentada pera dirigirla contra 'ls seus adversaris, com se sol fer, per desgracia, ab massa fre, quencia en nostra época? Res d' aixó; per tota resposta, pren en Vayreda l' pinzell y trassa un quadret, petit, d' uns quaranta centímetres y representa un personatge del segle passat en una habitació luxosa; y en eix quadret fa veure com, si convé, no sols sab pulir lo panyo de la ribetejada levita, sino també l' cuyro de las calsas d' aquell temps y lo llamet de l' ermilla, sino que fins deixa contar los fils de seda de las tapicerías que adornan l' habitació... No estranyin que 'm recordi encara d' aquets detalls, puig vaig servir varias vegadas si no de model, com de maniquí á n' en Vayreda per aquell acabat quadro; y no estranyin tampoch si hi olvidat molts de sos detalls, perque han passat ja trenta anys y molts caborias desde aquella fetxa.

Aixís, aixís, en Vayreda doná als artistes una preciosa lliçó de moral pera surtir ayrosos de llurs contraris, sens ferir á ningú y prenent la cosa ab humil paciencia; en Vayreda proclamá ab aquell quadro aqueix moralisador principi: *obra be y deixa dir*. Si en Vayreda hagués donat oído als seus criticadors, hauria necessitat un segle pera deixarnos las sevas obras y 'ns veuríam privats de la major part d' ellas y de l' escola y caràcter que li son propis.

Tal vegada 's farà estrany si afirmo qu' en Vayreda influí poderosament en l' esperit pío y religiós de nostra comarca; y no obstant es cosa molt positiva, per més que hagi passat desapercibuda, gracias á la senzillés d' en Vayreda. Vaig á revelar-ne algun exemple:

No solzament los olotins, sino fins los comarcans y los forasters de costums piadosas miraren sempre la iglesia del Tura com la digna casa de nostra Patrona, be que deslluída per algunas faltas; estava reservat á n' en Vayreda com á digne y entés Obrer de Nostra Sra. del Tura, l' lograr que tan hermosa iglesia inspirés á tots l' efecte del reculliment y fervor, ab l' armoniós acort qu' ara presenta l' temple, desapareguts los defectes que distreyan lo bon efecte que debía causar y qu' ara causa d' un modo admirable la Casa payral de nostra Patrona.

Com á zelós Obrer de la Iglesia Parroquial en Vayreda ha influhit no menos al esperit de religiositat que imposa nostra grandiosa Iglesia. Avans, aquest atrevit Temple era calificat per tots de *gran*, mes no de *grandiosa Basilica*. Després de las tristes profanacions de 1873 y 1874 restá feta una veritable llástima y donava dol lo visitarla. Lo geni religiós d' en Vayreda sapigué aprofitar l' ocasió y 'ls elements, no abundants, de que pogué disposarse, pera donar á la Parroquial lo *grandiós* aspecte qu' avuy presenta, modificadas magistralment las condicions del color y de la llum y fent desapareixer mil destorbs que s' oposavan á la bellesa del conjunt y de detall á nostre famós temple. Y es que quan los demés sols pensavan en restaurar, lo geni piados d' en Vayreda sapigué realisar la digna transfiguració d' aquesta monumental Iglesia, contribuint aixís eficazment al esperit religiós qu' en ella tothom ara hi sent y respira.

No se si m' es lícit alsar lo vel del secret, pera demostrar com en Vayreda influí eficazment en que l' regionalisme s' inspirés en ideas y fonaments veritablement religiosos; mes jo crech que no pot molestar á ningú que l' fet y la veritat quedin consignats en aquest acte.

Com á membre de la Comissió pera redactar las

Bases de la Constitució Catalanista, lo primer de que s'assegurá en Vayreda fou de que entranyessin sòlida ortodoxia; y 'm constan las consultas al efecte dirigidas per en Vayreda á personas competents. Ab tal precedent, ja no 's fa estrany que las Bases definitivament redactadas ab la cooperació d' en Vayreda ofereixin francament l' esperit ben sá y ben catòlich.

No dubto que 'ls datos que acabo de senyalar com á mostra, deixan ben acreditada la manera ab que en Joaquim Vayreda ensenyava ab llur comportament com sos imitadors han de contribuir al servey del art, de la regió y del regionalisme, mirant ab preferencia, encara que sens ostentació, l' esperit religiós y moral que ha d' informar als qui 'ls hi professan bona voluntat. Y realment, entench que aquesta es la major gloria de en Vayreda; perque la que podém dedicarli ab un acte com lo que celebrém, apenas pot donárseli per espay de duas horas; la que li consagrará la fama, no 's pot estendre més enllá dels segles; pero la que confío que li haurá ja donat Deu en premi de sos mérits, será tan perdurable com la mateixa eternitat.

DISCURS DEL ILLM. SR. ALCALDE D' OLOT EN RAMON TORRAS

Consola al mateix temps qu' entussiasma, l'espectacle qu' avuy ofereix aquest saló 'hont se troban congregats, tots los que mantenint viu en son cor lo foch del més ardent patriotisme, oblidan per un moment sos antagonismes, sas diferencias y sas prevencions, pera rendir just homenatge á la memoria del insigne artista, del honrat patrici, que la implacable mort ha arrebatat d' aquesta vida, per transportarlo á las regions de lo etern, de lo infinit; ahont te asiento la font y manantial de tota bona inspiració; ahont resideix la *Suprema Bellesa*; ideal que perseguia al fe brotá de la seva paleta aquells admirables quadros, que li conquistaren en poch temps un envidiable renóm entre los mes distingits pintors espanyols, arrivant la seva fama á repercutir mes enllá de nostres pirenaicas fronteres.

¡Oh poderosa influencia del geni y de la inspiració! que pots encare que sia tenint que passar per sobre las despullas de la mort, acallar lo soroll d' alborotadas passions, y fondre 'ls sentiments y aspiracions las més encontradas en lo gresol d' un sol únich sentiment, del sentiment de justicia, qu' essent innat en lo cor del home, s' obra pas un día á través de tots los obstacles, de totas las preocupacions, de tots los egoismes.

Quan un poble sab honrar la memoria dels seus fills, es proba irrecusable de que conserva latent y viu lo sentiment del seu propi valer, es proba evident de la seva virilitat, de la seva energia; y aquest poble no mort jamay, no pot morir, perque viu y en ell s' encarna l' esperit de las més puras glorias, y passa á la posteritat al rodolar dels segles, de las revoltes y sacudiments socials, admirat y reverenciat per totas las generacions fins lo día que 'l dit de Deu te senyalat com l' últim de la gran máquina del univers.

Y aquesta es la proba qu' estém donant avuy ab motiu d' aquesta luctuosa manifestació. Rendim tribut á la memoria del inolvidable amic, del company, del mestre, d' aquell qual nom está associat á tot lo que d' algun temps en aquesta part representa avéns, cultura é illustració en aquesta vila.

No; no tinch pás d' esser jo, donchs, després dels que m' han precedit en l' ús de la paraula, qui ha de entonar un cant fúnebre sobre la tomba d' en Vayreda, per recordar y ensalssar las virtuts cívicas que l' adornavan, sos mérits contrets en la esfera de l' art y son amor entranyable á nostra estimada terra.

Perque... encare no s' han apagat en aquest saló las fúnebres melodias de la música que li han dedicat alguns aficionats dels molts de sos admiradors, encare

retrunyen per sos àmbits los ecos de la eloquencia dels oradors y poetas, qu' han fet vibrar en tots nostres cors, las cordas dels més afectuosos sentiments de tristura, dolor, simpatía y admiració vers nostre malograt amic, del creador de la escola de pintura genuinament catalan, més que catalana... olotina.

La literatura, la música y la poesia, aqueixas gayas y corals germanas de la pintura, s' han associat en aquets solemnes moments, per teixir una corona de sempre-vivas á un dels més entussiasmas ayments y conreuhadors de l' última d' ellas y cenyirla en son front, sens temensa de que la fredor de la mort ni l' alé del olvit logrin jamay mustigarla; ans be, seguras de que viurán las sevas flors, sempre frescas y lossanas en la memoria y en los cors de sos nombrosos admiradors.

Invitat com autoritat local á honrar la memoria del que per sos propis mérits, ocupá en vida dins lo municipi un d' aquestos sitals, y que compartí junt ab mi en altre temps, las tasques de la administració local; del que la mort lo sorprengué cobert encare ab lo mantell ó investidura de Diputat provincial, carrechs que desempenyá sempre atent á la defensa dels interessos que li estaban confiats y á entera satisfacció de la opinió pública que lo cridá al desempenyo de tal missió, m' he cregut en lo deber, amant entussiasma com soch de las glorias de nostra terra, d' aportá á aquella corona, una flor que encare que modesta y sencilla, es la leal y sencera manifestació de l' amistat que ab ell me lligaba y honraba, y un deute de justicia á sos mérits y preclaras virtuts.

Pagat, encare que no segons mon desitj, aquest deute sagrat, no m' resta mes per no molestá vostra benévola atenció, que oferirlo als que se dedican al cultiu del gay art ahont ell, lloch tant preminent ocupá, com á mestre y modelo, quals ensenyansas no dehuen olvidar, si volen caminá ab segú y ferm pas, per lo espinós camí de la gloria; á tots mos compatricis, com un espill de bon patriota en lo que debém enmirallarnos, los que estimém de veras nostra terra la que tant deu al seu nom y á la seva poderosa iniciativa, y finalment, als pares de familia, com un quefe irreprochable, qual conducta y comportament es digne de tenir molts imitadors.

Acabo enviant desde aquest sital un afectuós saludo á sa desolada viuda y demes individuos de la seva distingida familia, y elevant al cel desde lo fons del cor, una plegaria perque Deu concedesca á la seva ánima, lo premi á que se feu acreedor per sas moltas virtuts.

HE DIT

